

Közvetett bizonyíték

Dékány István: *Nagylátószög. Hiányzó képek a magyar film történetéből. Amatőrfilm 1945–1989*

■ Új kötetét – miként arra az alcím is utal – elsősorban hiánypótlónak szánja a Magyar Amatőrfilm Szövetség egykori főtítkára. A hazai filmtörténet már-már elfeledett területével, az amatőr filmmézzel foglalkozik. Mivel a 20. századi magyar filmtörténet kifejezetten divatos kutatási terület a rendszerváltás óta, kissé gyanús, hogy a szerző a műfaj veteránja/illetékese, mert ez azt is jelezheti, hogy a téma nem annyira jelentős (érdekes, izgalmas), hogy elérje egy „külsős” szerző ingerküszöbét. De e gyanúnkat már a könyv bevezetője eloszlatja, amelyben a szerző Szabó Istvánt idézi, aki az amatőrfilm-mozgalom jelentőségét azzal a vallomással támasztja alá, hogy ő maga is előszeretettel használta fel ismeretlenek műveit. Az sem lehet véletlen, hogy a szerző a legfontosabb előzetes közlésének a szocialista Magyarország – B. Nagy László nyomán – „filmes kasztrendszerének” bemutatását tartja, amelynek legtegyén a játékfilmrendező, legalján pedig az amatőr filmes állt.

De ebből az is nyilvánvalóvá válik, hogy egy kívülállónak miért okozott volna komoly nehézségeket, hogy elmélyedjen a témában. Míg a 85 éves Dékány István ma-

gától értetődő természetességgel használja a 40–50 éves terminológiát, nem biztos, hogy az ötven év alattiak is tisztában vannak e fogalmakkal, s ma már az sem teljesen világos, hogy az *amatőrfilm* kifejezés nem azt jelenti, amit az amatőr film, vagyis nem feltétlenül pejoratív. De a keskenyfilmnek nevezett eredeti amatőrfilmekkel sem említhetők egy napon, mivel azok eredetileg olyan produkciók voltak, amelyeket lakossági célú felhasználásra szántak. Az olcsó nyersanyaggal és kamerával a gyártók e termékeket legfeljebb családi események megörökítésére ajánlhatták nyugodt lelkiismerettel.

Nem Magyarországon fedezték fel, hogy az amatőrfilm hatásos művészi kifejezőeszköz lehet, viszont a műfaj kiteljesedéséhez a hazai alkotók is hozzá tették a magukét. Mindezt a maga idején kellőképpen reklámozták, fesztiválokat rendeztek, kiadványokat szerkesztettek, így a mozirajongók köre is tudomást szerezhetett eredményeiről; nem csoda, hogy a szocializmus ingerszegény éveiben az amatőrfilmezés is mozgalommá válhatott.

Valószínű, hogy Dékány István a mozgalom örökös tagjaként, alapítójaként és alakítójaként kötelességének érezte, hogy megírja ezt, s okkal gondolhatta, hogy tartozik ezzel az utókornak. Mindezt összegyűjtött, ami a témával kapcsolatos – fesztiválprogramok, alkalmi kiadványok, filmcímek, rendezők –, vére menő vitákat, intrikákat, hatalmi játszmákat idéz fel, amelyek néha érdekesek, néha érthetetlenek, gyakran megmosolyogtatók. A baj csak az, hogy minél többet tudunk meg a mozgalom háttéréről, olvasunk elismerő kritikákat sosem látott filmekről, annál fájóbb, hogy a lényeg elveszett, hiszen a megidéz-

zett produkciók már réges-rég láthatatlanná váltak.

Mégsem csak a tisztességes munka, a passzív értékmentés tekinthető a *Nagylátószög* érdemének; legalább ennyire fontos, hogy Dékány István – alkotói szándékától függetlenül – olyan területre, a Kádár-rendszer művelődéspolitikájára irányítja a figyelmet, amelynek tárgyilagos vizsgálata és eredményeinek elismerése tabunak számít a rendszerváltás óta. A Kádár-korszakot feldolgozó visszaemlékezések fókuszában szinte kivétel nélkül a tiltások, a fenyegetések és retorziók állnak, illetve mindenféle személyes sérelmek, amelyeket az elszenvetők hajlamosak rendszerhibaként elkönyvelni. Mindez 2010 után, a kormánypárt történelemhamisító buzgalma következtében még inkább torzult, az illetékesek arra is különös figyelmet fordítottak, hogy összemosassák a diktatúra korszakait; az ötvenes éveket a nyolcvanas évekkel, 1984-et és az 1984-et. Dékány István könyve eszünkbe juttatja, s közvetve bizonyítja is, hogy minden rémség, szörnyűség és igazságtalanság ellenére Kádár alatt zajlott a magyar történelem legnagyobb, felemelkedéssel járó társadalmi mobilitása, amelyben a rendszer – ha megkötésekkel is – támogatott mindenkit, aki valamiféle hasznos tudásra vágyott.

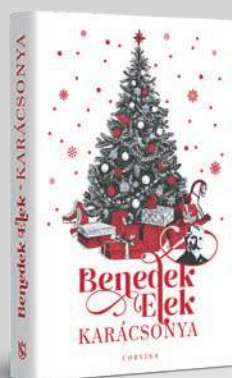
Legát Tibor

MMA Kiadó, 2025, 470 oldal, 5600 Ft

A mellékletet Karafiáth Orsolya szerkesztette.

Karácsonyi csoda

Benedek Elek tollából

70 éve
Corvina

Líra